

HINT AİLESİNDE KADININ KONUMU

Mahmut ATAY(*)

Aile, her toplumda içinde anlamlı ve devamlı ilişkilerin yer aldığı bir gruptur. Bu grupta yer alan bireyler, belirli toplumsal rollerin gereklerini yerine getirir, belirli kültür kalıplarını paylaşır ve toplumsal etkileşimlerinde bu kültürel kalıplara uyar ve onun içinde yer alan bireyler olarak belirli konumları işgal ederler. Bu özelliklerinden dolayı aile, içinde yer aldığı toplumun anlaşılması yönünden en küçük örneği oluşturur. Aile aynı zamanda, toplumun diğer kurumsal yapılarıyla da karşılıklı ilişkiler içerisindedir. Bu nedenle, ailenin belirli bir topluma özgü biçim veya bilimlerin araştırılması, o toplumun yapısının açıklanabilmesi için de önemlidir. Aile toplumun genelinin açıklanmasında yardımcı olduğu gibi, küçük bir grubun ve bu grup içerisinde yer alan bireylerin etkileşimlerinin anlaşılması yönünden de önem taşımaktadır. Bir ailede, koca-eş, baba-oğul, baba-kız ve anne-kız, hatta büyükanne, büyükbaba ile diğer üyeler arasındaki etkileşimlerin anlamı ve toplamı, araştırmacıya ilgili toplumsal yapının anlaşılması yönünden birtakım önemli ipuçları verecektir. Bu araştırmada öncelikle, Hint ailesinin bazı temel özellikleri irdelenecek, daha sonra, onun diğer toplumlardan farklılaşan yönleri olarak, aile üyeleri arasındaki etkileşim biçimlerine değinilecektir. Özellikle, Hint ailesinde kadın ve kadının konumu, toplumun bu konuyla ilgili değerlendirmeleri ele alınacak ve toplumsal değişim sürecinden kadınların nasıl etkilenmekte oldukları vurgulanmaya çalışacaktır.

Hindistan'da aile ve akrabalık bağları özel bir öneme sahiptir ve batıdakilerle kıyaslandığında daha güçlü bir yapı sergiler. Ailenin bu özelliği Hint toplumunun diğer kurumsal yapılarıyla da uyumlu bir görünüm arz etmektedir. Aile ve akrabalık bağlarının güçlü bir yapı arz etmesiyle otoritelere karşı bireysel davranışlar derinden etkilenir, işsizlik maskelenir. Bireyin

(*) Yrd.Doç.Dr., Fırat Üniv. Fen-Ed.Fak. Sosyoloji Bölümü, ELAZIĞ

akrabalarına karşı yükümlülükleri, yerine getirilmesi gereken en önemli sorumluluk olarak göz önüne alınır. Böyle bir değerlendirme, akrabalarından batı toplumlarındakinden çok farklı bir beklenti sisteminin doğmasına da neden olur. Yakın akrabalar arası ilişkilerin gösterdiği özellikler dikkate alınmak suretiyle gruplar arası ilişkilerin ve dolayısıyla kültürü farklı yönlerinin açıklanması mümkündür.

Hint toplumunda birey daima bir aile içerisinde düşünülür. Akrabalık aile ile başlar. Ailelerin bir araya gelerek oluşturduğu akraba grupları, alt kastlar (1) için temel öneme sahiptir. Alt kastlar bir anlamda, aktüel veya potansiyel akraba gruplarından oluşan toplumsal birliklerdir. Alt kastlar aynı zamanda, belirli bir hiyerarşik sıralama içerisinde bir araya gelerek yöresel kastları meydana getirmektedirler. Değişik bir açıdan değerlendirildiğinde, köy toplumu bir veya birden fazla alt kastın bir arada yerleşmesiyle oluşmuş bir yapıdır. Bu bilgiler doğrultusunda düşünüldüğünde, alt kastın sistemi, ailenin alt sistemi, köyün de üst sistemi temsil ettiği ileri sürülebilir(2).

Toplumsal yapı mekanik bir sistem gibi istenildiği zaman durdurulup yeniden harekete geçirilemeyeceği için, onun devamının sağlanması esastır. Yaşayan bir varlık olarak aile, toplumun devamının sağlanmasında belirleyici bir rol üstlenmektedir. Neslin devamının sağlanması, aileye yeni katılan üyelerin bakımı, sosyalleştirilmesi, bireysel ihtiyaç ve beklentilerin karşılanması gibi önemli görevler, tüm toplumlarda aile tarafından yerine getirilmektedir. Aile içerisinde çeşitli statüler ve bu statülerin gerektirdiği roller oynanmak suretiyle fonksiyonlar ifa edilmiş olmaktadır. Diğer bir deyişle, aile üzerine düşen görevleri yerine getirirken, üyeleri işgal ettikleri konumlara göre hareket etmek durumundadırlar. Böylece, aile aracılığıyla hem toplumu meydana getiren üyelerin üretimi sağlanmakta, hem de üyeler topluma katılmaya hazır bir duruma getirilmektedir. Bu nedenle, aile tüm toplumlarda hayati fonksiyonların yerine getirildiği çok amaçlı temel bir kurum niteliğindedir.

Ailenin çok amaçlı temel bir kurum olma özelliği, çeşitli toplumlarda ona farklı birtakım görevler de yüklemektedir. Hint toplumu açısından çok önemli sayılan temiz yiyecekler(3), eş seçme ve kutsal aile törenlerinin yerine getirilmesi, Hint ailesini

diğer toplumlara göre farklı kılan özelliklerdir(4). Aile, hem kastın, hem de bireysel saygınlığın koruyucusudur. Bireysel saygınlık, bireyin içerisinde yer aldığı ailenin ve dolayısıyla ailenin mensup olduğu kastın saygınlığıyla bağıntılıdır. Yine, toplumdaki hiyerarşik derecelenme ile ilgili standartlar da kastla ve dolayısıyla aileyle ilişkilidir. Toplumsal ilişkiler bu standartlara göre düzenlenmekte, örneğin, evlenme ve eş seçimiyle ilgili kararlar alınabilmektedir. Aile içi ilişki kalıpları ise, karşıt cinsler arası ilişkilerin, kuşaklar arası ilişkilerin doğasını oluşturmakta ve bireylere "biz", "onlar" ayrımını vermektedir(5). Bu ilişkiler ailenin devamı ile ilgili endişelere kadar uzanmaktadır. Bu endişelerin kökenlerini hem kırsal, hem de kentsel kesimde bulmak mümkündür. Ailenin devamı ile ilgili endişeler, kutsal aile ateşinin erkek çocuklar tarafından yakılması dolayısıyla soyun devamının sağlanmasından kaynaklanmaktadır. Yukarıdaki bilgilerden de anlaşıldığı gibi, Hint toplumunda aile ve kast grubu, birbirini karşılıklı etkileyen çok karmaşık bir yapı oluşturmaktadır (6).

Hindu dininin evlilikle ilgili kuralları açık ve kesin bir özellik göstermektedir. Bu kurallar gereğince evlilik, "doğru davranış" (drahma) (7) öğretisinin bir parçası olarak vurgulanmaktadır. Evlilikten beklenen bir diğer önemli amaç da neslin devamının sağlanmasıdır. Haz veya zevk son sırada yer alan bir amaç olmaktadır. Evliliğin "doğru davranış" öğretisinin en önemli bir şartı olarak ileri sürülmesi, aileyle ilgili ve aile üyeleri tarafından kutlanması gereken törenlerin, erkek ve kadının birlikte katılmaları suretiyle gerçekleştirilmesi zorunluluğundan dolayıdır. Çünkü, dini görevler aile içinde eşlerin birlikte katılmaları suretiyle kutlanmaktadır. Erkek veya kadın bu görevi tek başlarına yerine getirememektedir. Evlenmemiş veya dul biri, konumu itibarıyla, toplumun diğer üyeleri tarafından evli bireylere göre ikinci derecede bir saygınlığa sahiptir. Bundan dolayı, eşi ölen bir erkeğin dini görevlerini yerite getirebilmesi, aile törenlerini kutlayabilmesi için hemen yeniden evlenmesi gerekmektedir(8).

Hindu öğretilerine göre evlilik, feshedilmeyen kutsal bir bağıdır. Bu bağ, eşlerden birinin ölümüne kadar kesintiye uğramaksızın devam etmektedir. Hatta, kadın kocasının ölümünden sonra da ona bağlı kalmalı, tekrar evlenmeyi düşünmemeli ve dünyevi zevklerden yüz çevirmelidir(9). Hindu dini kadının erkek ile

kurduğu ortak örgütte kadına erkekle eşit bir konumu uygun görmemekte, onu kocasına bağımlı kılmaktadır.

Hint ailesinde ideal biçim geleneksel bileşik ailedir. Bu ailede genelde, büyükbaba, büyükanne, evli erkek çocuklarla onların eşleri, torunları, bekar erkek ve kız çocuklar yer almaktadır. Geleneksel bileşik aile babasoylu (patriyarkal) bir karakter gösterir. Evlatlardan ve kardeşlerden beklenen, evlendikten sonra eşyle birlikte babaevinde kalmak, aynı keseye çalışmak ve ailenin ortak gelirinden eşit pay almaktır. Bu ailede herkes birbirine yardım etmekte ve en iyi yeteneklerini ailenin ortak işinde kullanmaktadır. Kardeşlerden birbirine bağlı ve ebeveynlerine saygılı olmaları beklenmektedir. Aile üyeleri arasındaki ilişkiler güçlü bir özellik göstermelerinin ötesinde, devamlılık arzeder ve hatta aile sınırları dışına taşarak uzak akraba gruplarına kadar uzanır. Aile mülkiyeti bileşik ailenin ortak malı durumundadır. Ticaret, ziraat veya zanaat gibi mesleklerden herhangi biri, aile üyelerince birlikte yürütülen ana faaliyet biçimidir. Genç üyeler daha çok çaba sarfederken, ailenin yaşlı üyelerine saygın konumlarına uygun bir bakım ve destek sağlanır. Böylece, aile üyeleri arasında çalışmayacak durumda olanlar, diğerlerinin desteği ve işbirliği ile hayatlarını devam ettirirler. Yaşlılar, özellikle de en yaşlı erkek, tüm aile üyelerinden saygı görür. Geleneksel olarak, ailenin en yaşlı erkek üyesi otorite yönünden hiyerarşinin tepesinde yer alır. Ailedeki bireylerle ilgili önemli kararlar onun tarafından alınmakta, öğrenim gören çocukların ve torunların masrafları, onun tarafından kararlaştırılarak, aile bütçesinden ayrılmaktadır. Hint toplumunda ailenin reisi olan büyükbaba hayatta ve etkili bir konumdayken, bileşik aile biçimi en güçlü eğilim olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu etkili form, büyükbabanın ölümünden ve erkek kardeşlerin çocuklarının evlenmesinden sonra dağılma eğilimi göstermektedir. Ekonomik durumu yerinde olan ailelerde, babanın ölümünden sonra da erkek kardeşlerin dağılmaksızın bir arada kalmaya ve çalışmaya devam ettikleri bilinmektedir. Bileşik ailenin kız çocukları evlenecek çağa ulaştıklarında, ebeveynlerince uygun görülen birisiyle evlenerek, kocalarının baba evine yerleşirler. Kızlar evlendikten sonra, babalarının veya kardeşlerinin mülkiyetinden pay alamazlar. Bu toplumda kadınlar da mümkün olduğu ölçüde bileşik aile biçiminin sürdürülmesine katkıda bulunurlar. Kadınlar, gerek kız evlat veya

eş, gerekse dul konumunda olsun, onların bakımı erkek akrabaları tarafından sağlanır. Hint ailesinde ideal biçim babasoyluluğa dayanmakla birlikte, bazı istisnalara da rastlamak mümkündür. Örneğin Güney Hindistan'daki Nayar kasti anasoylu bir özellik gösterir (10).

Geleneksel Hint ailesinde biyolojik gerçeklere dayalı olan aile içi otorite, özellikle kırsal kesimde önemle vurgulanan bir nitelik arzeder. Ailedeki hiyerarşide yaş ve cinsiyet, başlıca tabakalanma prensipleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Erkek kadına, yaşlı gence göre daha çok otorite sahibidir. Bir yaş büyük olmak, üstlük ayrımı için yeterlidir. Yaşlı bir kadın ile genç bir erkek arasındaki otorite ilişkisine göz atıldığında, genç erkek lehine bir durum söz konusudur. Ancak, genç erkekler kendilerinden büyük kız kardeşlerine ve ailenin diğer kadın üyelerine saygı göstermek zorundudurlar. Çocuklar da ebeveynlerinin otoritesine karşı çıkmazlar; çünkü, onlara saygılı davranmak görevlerinin bir parçasıdır. Ebeveynlerin çocuklar üzerindeki otoritesi kesintisiz ve devamlı bir karakter gösterir. Fakat, ebeveynlerin gerçek otoritesinin süresi ve derecesi, genelde onların ekonomik durumlarına ve kast geleneklerine göre belirlenmektedir denilebilir. Örneğin, Brahman ailelerde babanın otoritesi güçlü ve devamlıdır. Dokunulmazlar kastında ise, çocuklar daha bağımsız bir toplumsal atmosferde yaşamaktadırlar. Erkek kardeşler arasındaki otorite yapısı incelendiğinde, yaşı en büyük kardeşin daha çok otorite sahibi olduğu gözlenmektedir. Geleneksel birleşik ailede babanın ölümüyle, ailenin yönetimi, sorumluluğu en büyük erkek kardeşe geçtiğinde diğer erkek kardeşlerle onların eşleri ve çocukları, büyükbabaya gösterilen saygıyı ona göstermek durumundadırlar. Birleşik ailede kadının otorite konumu, onun eşinin aile içindeki konumuna göre belirlenmektedir. Yaşça büyük erkeğin eşi, kadınlarla ilgili konularda söz sahibidir. Kadının otorite konumunun belirlenmesinde, onun aile içinde yerine getirdiği rollerin önemli bir etkisi vardır. Aile içerisinde bir erkek eşi ve çocukları üzerinde, bir kadın da evlenmemiş kız çocukları ile gelinleri üzerinde daha çok otoriteye sahiptir. Erkek kardeşler annenin isteklerini dikkate alırlar; anne de babanın kararına uyar. Baba, birleşik ailede yer alıyorsa o da büyükbabanın otoritesine boyun eğer (11). Bu ideal beklentiler, aile ortamında etkili olmakla birlikte, her zaman tam anlamıyla gözetildiğini ileri sürmek güçtür.

Ailede otorite hiyerarşisi ile sorumluluk bir arada yürümektedir. Önemli kararlar üstler tarafından verilmekte ve ailenin refahından da onlar sorumlu olmaktadır. Yetişkin erkek ve kadınlar arasındaki ilişkilerde göze çarpan en önemli noktalardan biri de, ilişkileri getirilen kasıtlamadır. Yaş farkı önemli bir kısıtlama nedeni sayılmaktadır. Ayrıca, farklı cinsler arası ilişkileri getirilen kısıtlama açıkça gözlemlenebilmektedir. Otoriter bir ilişki sisteminin geçerli olduğu ortamlarda, kısıtlama kavramı bireyler arası ilişkileri en belirgin bir biçimde karakterize etmektedir. Hiyerarşi ve kısıtlama ile ilgili kurallar, farklı kastlara mensup bireyler arasındaki ilişkilerde kesin bir uygulama alanı bulmaktadır(12). Aile aynı zamanda, onun içerisinde yer alan üyelerin genel amaçlarını karşılamak için birlikte eylemde buldukları bir gruptur. Özellikle, Hindistan'ın kırsal kesiminde bireyin eylemlerinin çoğu, hayatı boyunca aile çevresinde gerçekleşir. Belli bir otorite çizgisinin izlenmesi, anlaşmazlıkları gidermek ve aileyi uyumlu kılmak amacına yöneliktir. Hint toplumunda bileşik aile sistem olarak, değişimi düzenleyici bir özellik de sergiler. Birey, başlıca tatminlerinin deneyimini aile içerisinde kazanır ve bireysel başarılarını da onun diğer üyeleriyle paylaşır. Birey, kast grubunda ve köy toplumunda, bir üyesi olarak birinci derecede kimliğini kazandıran ailesinin saygınlığını taşır. Kısacası, bireyin tüm hayat deneyimi aile ilişkileri içerisinde saklıdır.

Bireye toplumun temel özelliklerini ve kültürünü kazandıran aile, aynı zamanda, dini kutlamaların içerisinde gerçekleştirildiği kutsal bir ortamdır. Her evde azizler ve tanrılar için ayrılmış özel bir bölüm yer almaktadır. Dini törenler, tüm aile üyelerinin katılımıyla yerine getirilir. Uttar Pradesh eyaletinin bir köyünde yapılan bir araştırmanın verilerinden, ailelerin kutlaması gereken 40 kadar dini tören olduğu tespit edilmiştir. Bunlardan 25'i, ailenin ihtiyaçları ve gerçekleştirmek istediği amaçlar içindedir. Dini törenler, ailenin refahı için, aile reisinin başkanlığında düzenli bir biçimde kutlanmaktadır. Dini törenlerde kadınların da önemli sorumlulukları vardır. Ölmüş atalar için düzenlenen törenler, Brahman'lar gibi üst kastların aile hayatında önemli bir yer tutar. Özellikle üst kastlarda baba, ölmüş ataların vekili konumundadır. Atalar için düzenlenen törenler, babanın ölümü halinde en büyük erkek kardeş tarafından idare edilir. Aileyi oluşturan evli erkek kardeşler ayrılarak kendi hanelerini kurmuş

olsalar da, bu törenlerin sorumluluğu en büyük erkek kardeşe aittir. Dini törenlerin ailenin tüm üyelerinin katılımıyla kutlanması, bir anlamda, yaşayan ve geçmiş nesiller arasındaki bağları güçlendiren ve canlı tutan bir fonksiyona sahiptir(13).

Kırsal kesimde aile, içerisinde üretim ve tüketim gibi başlıca ekonomik eylemlerin gerçekleştirildiği bir birimdir. Toprak, ailelerce paylaşılmıştır ve onun üzerinde aile üyeleri birlikte çalışmaktadırlar. Üretilen ürün ve hizmetlerin, farklı kastlara mensup aileler arasında karşılıklı değişimi söz konusudur. Mülkiyet ailenin erkek üyelerinin kontrolündedir. 1930'da yürürlüğe giren bir yasayla üyeler, ailenin mülkiyetinden paylarını alma hakkını elde etmişlerdir(14).

Geniş topraklara sahip olan Brahman'lar, çiftliğin yöneticisi olarak el emeği gerektiren işlerde çalışmazlar. Ekonomik yönden genellikle toprağa bağımlı bir hayat süren Brahman'lar arasında, toprağın bileşik ailenin mülkiyetinde olmasından dolayı genç erkekler evlendikten sonra aileden kolayca kopamazlar. Bileşik Brahman ailesinin reisi, gerek toprak ve gerekse aile üzerinde etkili bir yönetici ve karar vericidir. Bu özellikten dolayı, aile üzerinde otoriter bir yönetim yapısı gerçekleştirilmiştir. Aşağı tabakalarda yer alan bazı kastlarda da aile ilişkileri Brahman'larınkine ile çok büyük benzerlikler göstermektedir. Örneğin, deri işçiliği yapan Charmar'lar, büyük toprak sahipleri olan Thakur'ları bir çok yönden taklit ederler. Charmar'lar alt kastlardan olup da bileşik aile yapısını uzun zamandır sürdüren gruplardan biridir. Üç nesil aynı çatı altında yaşar, aynı sofrada yeme yer ve ortak bir geliri paylaşırlar. Fakat, onların yoksulluğu, bileşik aile yapısını sürdürmelerinin önündeki önemli bir engeldir. Yoksulluk nedineyle genç yaşlardaki Chamar erkekleri baba evini terkederek, iş bulmak için gerek komşu köylere, gerekse kentlere göç etmek zorunda kalmaktadırlar. Göç, Chamar bileşik ailesinin parçalanmasına neden olmaktadır(15).

Hint toplumunda özellikle, kırsal kesimdeki yoksullar arasında erken evlenme adeti geçerlidir. Charmar'ların yoksulluğu gençler arasında erken bir çağda evlenmeye yol açmaktadır. Evlendikten sonra bir kaç yıl baba evinde kalan genç evliler, daha sonra baba evinden ayrılarak kendi hanelerini oluştururlar. Ekonomik daha iyi bir konumda yer alan Chamar aileleri ise, daha

yüksek kast gruplarına özenir ve onların adetlerini, davranışlarını taklit ederler(16).

Öte yandan, ailenin mesleği de aile biçimini etkilemektedir. Yapılan bir araştırmanın verilerine göre, üst kastlarda birleşik aile özelliği gösteren ailelerin oranı artmaktadır. Kırsal kesimde ise, toprak sahibi olanlar, topraksız ailelere göre daha yüksek oranda birleşik aile özelliğine sahiptirler. Toprak sahibi olan ailelerdeki birleşiklik özelliği, çeşitli kastlara göre değişmektedir. Çünkü bazı kastlar toprak sahipliğini zenginlik ve statü göstergesi olarak değerlendirirken, diğerlerinde bileşik ailenin özelliğinden dolayı tarıma önem verildiği görülmektedir(17). Alt kastlardan ve dokunulmazlardan oluşan topraksız tarım işçileri, genele çekirdek aile özelliği sergilemektedirler. Üst kastlara doğru gidildikçe, birleşik aile özelliği gösterenlerin oranı artmaktadır.

Yine, Hindistan'da üniversite öğrencilerinin mensup olduğu aile türünü ortaya koymayı amaçlayan bir araştırmadan da konuya açıklık getirebilecek önemli veriler sağlanmıştır. Bu araştırmanın verilerine göre, kendi toprağını kendisi işleyen aileler arasında birleşik aile özelliği gösterenlerin oranı % 65'tir. Öğrencilerden ailesi ticaretle uğraşanlar arasında ise, % 37 oranında birleşik aileye rastlanmıştır. bu verilerden de anlaşılacağı gibi ekonomik imkanlar ve mesleki yapı ailenin biçimini etkilemektedir(18).

Ancak, içinde yer aldığımız zaman diliminin bir özelliği de toplumdaki değişmelerin çok hızlı bir seyir izlemesidir. Hint toplumunda da özellikle son yıllarda, batılılaşmanın etkisiyle bileşik aile yapısından çekirdek aile yönüne gerçekleşen önemli bir değişme gözlenmektedir. Bu değişme kentlerde hızlı, kırsal kesimde ise, nispeten daha yavaştır. Modern hayat şartları bileşik aileyi değişme yönünde zorlamaktadır. Hızlı nüfus artışı, göç, iş bulabilme konusunda karşılaşılan güçlükler, bileşik aileyi bir üretim birimi olarak ele almayı güçleştirmektedir. Ayrıca, tarımda uygulanan yeni vergiler ve toprak reformu tedbirleri, bileşik ailenin mülkiyetini koruyamaz bir duruma gelmesine neden olmuştur.

Hint ailesini çeşitli yönleriyle tanımaya yardımcı olabilecek yukarıdaki ifadelerden sonra, bu toplumda kadının konumu ve bu konumla ilgili değerlendirmelere geçilebilir.

Hint toplumunda kadın ve erkek ayrımı konusunda kriter olarak alınabilecek toplumsal kültürel ve ekonomik kalıplar tam bir birlik göstermez. Başka bir deyişle, kadın-erkek ayrımına konu olan toplumsal, kültürel ve ekonomik kriterler kasta, bölgelere ve yerleşilen kesime göre değişebilmektedir. Kadın ve erkek ayrımı konusundaki yorum ve eleştiriler, bu konunun özellikle bir orta sınıf problemi olarak ele alındığını göstermektedir. Hint toplumunun kadının konumuyla ilgili muhafazakar karakteri, babasoyluluğa dayanan güçlü eğilimle birleşerek, bu yönde gerçekleşen değişmelerin hızını azaltmada etkili bir rol oynamıştır. Örneğin, kadınların eğitim imkanlarından yararlanabilmeleri konusunda, özellikle ekonomik yönden belirli bir refah düzeyine erişmiş kırsal toplumda bile, birtakım tabular hâlâ yıkılabilmiş değildir. Bu durum, eğitim konusunda geçerli olduğu gibi, göç ve kentsel bir işte çalışma gibi konularda da geçerlidir. Söz konusu yasaklar bir anlamda, kadınların gerek toplumsal ortam ve gerekse erkekler tarafından bağımlı bir duruma getirildiğinin işareti sayılabilir(19).

Eskiçağ Hint toplumunda, kadın erkek eşitliği toplumsal hayatın bir çok yönünde gerçekleştirilebilmiştir. Kadınlar da erkekler gibi, kutsal metinlerin bilgisini edinebilmekte, başka kadınlara öğretilenmekte, mülkiyet haklarına sahip olabilmekte ve dul kaldıklarında yeniden evlenebilmektedirler. Erkeklerden tecrit edilmiş bir hayat sürdürmeleri söz konusu değildir. Günlük toplumsal hayata erkekler gibi serbestçe katılabilmektedirler. Evlilik yine kutsal bir bağ olarak anlaşılakta ve bozulması düşünülmemektedir. Kız çocuklarının çok küçük yaşlarda evlendirilmeleri de söz konusu değildir. Ancak, toplumun üst tabakalarında yer alanlar arasında ve yönetici sınıfta çok eşli evliliklere rastlanabilmektedir. Kadınlar dini törenlere eşleriyle katılabilmekte ve toplumda çok önemli bir yer işgal etmektedirler. Bunlara karşılık, ortaçağa gelindiğinde kadınların toplumdaki konumlarında bir gerileme dönemine girilmiştir denilebilir(20).

Kadınların erkekler karşısında ikinci planda bir konuma yerleştirilmelerinin tarihi 9. yüzyıla kadar uzanmaktadır. 9. yüzyıldan itibaren Brahman'ların reaksiyoner tutumlarının etkisiyle aile üzerindeki yaptırımlar, kadın-erkek eşitliği konusunda, daima erkeklerin lehine ve kadınların aleyhine gerçekleşen bir özellik göstermiştir. Erkeğe tanınan ayrıcalık, kadının uysal karakterli ve

tabi bir konumda olması yönündeki normlarla birleşerek, daha sonra Hindu evlilik kuralları olarak onaylanmıştır. Hindu evlilik ve aile kuralları gereğince kadınlar, daima bir erkeğin koruması altında bir hayat sürdürmüşlerdir. Hintli kadın genç kızlığında babasının, evlendiğinde kocasının ve dul kaldığında da oğlunun gözetimi altındadır. Çünkü, Hindu dininin kutsal metinlerinde erkek kadının rehberi olarak zikredilmektedir(21).

Hint toplumunda evlilik, iki kişi arasında oluşturulan bir birlik biçiminde algılanmaktan çok, iki aile grubu arasında gerçekleştirilen bir akit olarak anlaşılmaktadır. Çünkü, evlilik bireylerin hayatında önemli bir dönüm noktasıdır. Bu nedenle ebeveynler, evliliği iki gencin şanslarına terkedilemeyecek kadar önemli bir olay olarak değerlendirmektedirler. Ayrıca bu toplumda görücü usulü ile evlenmenin bireylere mutluluk getireceği yolunda bir inanç vardır. Bugün sadece batılılaşmış kesimin gençleri, aileleri tarafından seçilmiş eş adaylarını veto edebilmektedirler. Buna karşılık, lisanüstü düzeyde öğrenimlerini tamamlamış gençlerin çoğunluğu, görücü usulü evliliği tercih etmektedirler(22).

Hint toplumunda aileye atfedilen kutsallık, çiftlerin birbirine karşı görev ve sorumluluklarını, dolayısıyla onların konumlarını da belirleyen birtakım kurallarda ifadesini bulmaktadır. Hindu dininden kaynaklanan "dharma" öğretisinin aile ili ilgili kuralları gereğince, karı ve koca birbirine sadakat göstermelidirler. Eşler karşılıklı olarak bu bağlılığın devamı konusunda çaba harcamalıdır. Özellikle kadının sadakati bu ailenin belirgin niteliğidir. Koca evde adeta bir yarı tanrı gibidir. Kadının uysal karakterli olması, kocasına saygı göstermesi ve onun her türlü isteğini yerine getirmesi gerekir. Ayrıca, yeni evli kadın kocasının anne ve babasına, bir üyesi haline geldiği ailenin diğer üyelerine de saygılı bir biçimde davranmak zorundadır(23).

Bu ailede kadının evlilikle ilgili hakları erkeğe göre çok daha kısıtlanmış bir özellik göstermektedir. Eşlerin birbirine sadık olmaları gerekirken, kadının ölmesi halinde erkek hemen yeniden evlenmektedir. Buna karşılık, dul kadından hayatı boyunca kocasının hatırasına saygı duyması beklenmektedir. Bazan da erkeklerin ilk karılarının üstüne ikinci bir eş getirmeleri söz konusudur. İki kadınla evli olmak, Hindistan'ın birçok eyaletinde kanunlarca yasaklanmasına rağmen, bu durum gözardı edilmiştir. Hatta,

toplumda saygın konumlarda yer alan erkekler, ikinci kez evlenmek suretiyle, iki eşliliğin yeniden canlanmasına katkıda bulunmuşlardır. Yüksek öğrenimli erkeklerden çok azı, ikinci evliliği kadınların statüsünü düşürücü nitelikte bulduklarını belirtmişlerdir. İki evlilik erkeğin bir ayrıcalığı olarak görülmeye devam etmektedir. Bu uygulamanın kökeni Hint tarihinde çok eskilere kadar uzanmaktadır. Bazı dinsel kaynaklarda, birinci eşin 8 veya 12 yıl zarfında bir erkek çocuk doğurmaması ya da kocasına itaat etmemesi durumunda, erkeğin ikinci evliliğine izin verilmektedir(24).

Kadınların toplumsal konumunu etkileyen bazı kurallar da kast sistemiyle ilişkilidir. Kadın ve erkek arasındaki statü eşitsizliği çeşitli kasta göre farklılık göstermektedir. Brahman kastında kadının görevi, hayatı boyunca kocasıyla birlikte olmak ve ona hizmet etmektir. Brahman kadını ekonomik yönden de kocasına bağımlıdır. Özellikle, Kuzey Hindistan'da Brahman kadını daha çok ev işleri yapmakta, ev dışındaki işlerde görev almamaktadır. Kırsal kesimde Brahman ailesi yoksul olsa da kadınlar tarımsal işlerde görev almazlar. Kadınlar miras haklarından yoksun olduklarından, toprak üzerinde herhangi bir istekte bulunamazlar. Dul kalan Brahman kadınının yeniden evlenebilme seçeneği yoktur.

Brahman kadınlarının pek çok yönde kısıtlı bir konumda yer almalarına karşılık, deri işçiliği yapan ve bir Kuzey Hindistan dokunulmaz kastı olan Chamar'larda kadınlar, toplumsal ve ekonomik yönden daha çok bağımsız bir konumdadırlar. Brahman kadınlarından kocalarına saygılı olmaları beklenir; onlar erkek akrabalarından bile tecrit edilmiş bir biçimde hayatlarını sürdürürler. Chamar'lar'da kadından kocasına boyun eğmesi beklenmez ve kadınların hayatı tecrit edilmiş bir özellik de göstermez. Brahman kadını kocasından boşanamazken, Chamar kadını kolaylıkla boşanabilmekte ve dul kaldığında yeniden evlenebilmektedir. Dul kalan bir chamar kadını tarım işçiliği yaparak hayatını kazanabilmektedir. Dokunulmaz kastının kadınları ekonomik yönden Brahman kadınına tezat teşkil edercesine kende kendine yeten bir konumdadır. Onlar, aile ile ilgili diğer konularda da daha bağımsız hareket edebilmektedirler. Chamar kadını, en az kocası kadar kazanmaktadır. Kocasının evini terkederek baba evine yerleşirse, kolayca kabul görmektedir. Çünkü, geliri baba evinin masrafını azaltmada kullanmaktadır. Chamar kadını bileşik aile

içerisinde hayatını sürdürmek istemezse, ayrılıp kendi hanesini kurabilmektedir. Chamar'ların yoksulluğu, yeni evlilerin uzun süre bileşik aile içerisinde yer almalarını engellemektedir. Başka bir yerde ekonomik imkan elde eden çiftler, bileşik aileden kopmaktadırlar(25).

Yukarıdaki örnekler dışında, bir Güney Hindistan kasti olan ve anasoyluluğa dayanan Nayar'lar arasında da kadının çok özel bir yeri vardır. Nayar kadınları evlendikten sonra da anne evinde hayatlarını devam ettirirler. Miras anneden kızına, erkek kardeşten kız kardeşin çocuklarına geçer. Erkek evlatlar da evlendikten sonra anne evinde kalmaktadırlar. Nayar erkeği, karısının ve çocuklarının yaşadığı evde sadece bir ziyaretçi konumundadır. Nayar bileşik ailesinde büyükanne ve onun kız kardeşleri, evli kız kardeşlerle onların çocukları, onları ara sıra ziyaret eden kocalar, bekar kız ve erkek çocuklar yer almaktadır. Bu ailede anne ile kız çocukları, kız kardeşler, erkek kardeşlerle kız kardeşler arasında devamlı bir bağlılık ve dayanışma hakimdir. Bir Nayar erkeğinin baba olarak çocukları üzerinde otoritesi yoktur. O, sadece kız kardeşinin çocukları üzerinde otorite sahibidir. Nayar ailesinin reisi dayıdır. Çocuklar, Brahman'larda ataerki aile reisine gösterilen saygıyı, Nayar ailesinde dayıya gösterirler (26).

Nayar'larda ailenin dış işlerini, ailenin reisi olan annenin erkek kardeşi, aile ekonomisini de anne yönlendirir. Kız kardeşlerle onların erkek kardeşleri aile mülkiyetinde birlikte çalışır ve ailenin dağılmaması yönünde çaba gösterirler. Nayar aile organizasyonu çok uç bir örneği temsil etmektedir. Ancak, son yıllardaki dış baskılar, bu aileyi de değişme yönünde etkilemiştir. Bugün Nayar ailesinde anne ve anne tarafı akrabalarının bireyler üzerinde hâlâ çok önemli etkileri vardır (27).

Hint toplumunda bazı gelenekler, tıpkı kast sisteminde olduğu gibi, kendilerini modern toplumsal şartlara uydurmaktadırlar. Bunlardan biri de, özellikle kadınları yakından ilgilendiren **drahma**'dır(28). Teknolojik yenilikler, endüstrileşme, kentleşme, göç ve eğitimin önem kazanmasının belirleyici faktörler olduğu modern toplumda, geleneksel kurumlar yerlerini yeni bazı kurumsal yapılara terkederken, bu geleneksel kurumlardan bazıları fonksiyon değişikliği geçirmek suretiyle günümüz Hindistan'ında da etkili olmaya devam etmektedir. **Drahoma**, çağdaş eğitimden

etkilenmiş ancak, bu etkilenme söz konusu kurumun yeni ve güçlü bir fonksiyon kazanması yönünde gerçekleşmiştir.

Çağdaş eğitim imkanlarından yararlanan ve toplumda önemli konumlara yükselen, devamlı ve düzenli bir gelire kavuşan genç erkekler, aranan damat adayları olunca, kız babaları arasında kızlarını bu niteliklere sahip olanlarla evlendirme konusunda bir rekabet doğmuştur. Eski Hint toplumunda evlilik, gelinin damada bir hediye olarak sunulması biçiminde yorumlanır ve uygulanırken, bu gelenek, damada gelinle birlikte yeni birtakım hediyelerin de sunulduğu ekonomik bir çıkar ilişkisine dönüşmüştür. Gelinin babasından damat tarafına daima tek yönlü bir akış çizgisi izleyen bu ekonomik ilişki, sadece düğünde verilen hediyelerle son bulmamış, zaman zaman tekrar istenen ve gelinin kocasının evindeki geleceğini doğrudan ilgilendirdiği için de karşılanması mutlak gerekli ekonomik bir yük haline gelmiştir. Drahoma ödemesinde bulunanlar, kızlarının koca evindeki statüsünü yükseltmeyi yine de başaramamışlardır. Özellikle, kentlerde yeni orta sınıf değerlerini benimseyen kocalar, bu sınıfa özgü tüketim kalıplarını tutturabilmek amacıyla sık sık eşlerinin babalarından drahoma isteğinde bulunmaktadırlar. Ekonomik yönden bu istekleri karşılanamayan damatlar ve onların aileleri, gelini hakir görmekte, aşağılamakta ve hatta intihara zorlamaktadırlar(29). Srinivas bir araştırmasında, yeni birtakım ekonomik istekleri kız babasınca karşılanmayan damatların, eşlerini yakarak öldürdüklerini ve bu uygulamanın son yıllarda özellikle Kuzey Hindistan'da yaygınlaştığını zikretmektedir(30).

Yine, Hindistanlı sosyolog ve antropologların araştırmalarından anlaşıldığına göre, bu insanlık dışı eyleme maruz kalan kadınlardan bazıları yüksek öğrenimli, örgütlü bir işte çalışan ve kocaları kadar aylık gelire sahip olan eşlerdir. Uzun süre eşinin ve eşinin yakın akrabalarının aşağılamalarına, hareketlerine maruz kalmalarına rağmen bu kadınlar, boşanmayı ve hayatlarını tek başlarına sürdürmeyi ya da baba evine dönmeyi göze alamamaktadırlar. Aslında, böyle bir girişimde bulunmanın önündeki engelleri, Hint toplumunda geçerli bazı geleneklerde aramak gerekmektedir. Söz konusu toplumda, boşanmanın iyi karşılanmayan bir davranış olması ve drahma öğretisiyle uyuşmaması, kadınları birtakım problemlerle karşı karşıya getirmektedir. Araştırmacı Hindistan'daki gözlemleri sırasında, lisansüstü düzeyde öğrenimini

tamamlamış kadınların bile, boşanmış olduklarını ısrarla gözlediklerine şahit olmuştur. Dul olmak utanılacak bir durum gibi algılanmaktadır. Hint toplumunda kadın, bugün de erkeğe göre ikinci planda bir konuma sahiptir. Boşanmış veya dul bir kadın neredeyse toplumdan tecrit edilmiş bir hayat sürmektedir(31).

Bağımsızlıktan önceki Hint toplumunda dul kadının saçları kesilmekte, renksiz ve yeni olmayan elbiseler giydirilmekte ve çok az bir yiyecek ile yetinmesi istenmektedir. Bu tür yaptırımlarla dul kadının güzelliğini sergilemesi önlenmektedir. Dul kadın uğursuz sayıldığından, bulunduğu her yere uğursuzluk getireceğine inanıldığından, kendi çocuklarının düğün törenlerine bile katılamamaktadır. Dul kadının erkeklerle görüşmesine izin verilmemektedir. O, evli kadınlar gibi, alnına kırmızı bir işaret koyma hakkını da sahip değildir(32). Modern Hindistan'da dul kadınla ilgili yaptırımlar değişmişse de etkileri tamamen kaybolmamıştır. Çünkü, kadınlarla ilgili bu tür yaptırımların kaynağı Brahmanlar tarafından, Hindu dininin kutsal kitaplarıyla bağlantılı kılınmaktadır. Singer'in de belirttiği gibi, dini değerlerde meydana gelen değişmelerin hızı farkedilemeyecek derecede yavaş seyretmektedir(33).

Ancak, kocasının ölümüyle dul kalan kadın, kocasının yakıldığı ateşe kendini atarak sati(34) geleneğine uyarsa, o zaman bir azize konumuna yükselmektedir. Sati, kökeni çok eskiye giden, Hint mitolojisi ve o mitolojideki tanrılarla ilişkilendirilen bir gelenektir. Genelde, üst kastlara mensup olan kadınlar arasında yaygınlık kazanmıştır. Bağımsızlık öncesi Hint toplumunda, İngiliz yöneticilerin ve Hindu reformcuların girişiyle yasaklanmış ve bu uygulamaya göz yumanlar ağır bir şekilde cezalandırılmışlarsa da satinin kökü kurutulamamıştır. Kendini sati adayan kadın, Hint mitolojisine göre, kocasını günahlarından kurtarmakta ve kendisi de bir azize mertebesine erişmektedir. Sati geleneğinin uygulandığı mekanda, dindar kimselerin bağışlarıyla finanse edilen bir mabet inşa edilmektedir. Sati mabetlerinde daha çok, kadınların ibadet ettikleri bilinmektedir(35). 1987 yılında Rajanstan eyaletinin Deorala bölgesinde, yüksek öğrenim görmüş 22 yaşında bir kadın kendini ölen kocasının yakıldığı ateşe atarak sati uygulamasını yerine getirmiştir. Olay, Hint toplumunda kitle iletişim araçları vasıtasıyla günlerce protesto edilmiştir. Ancak, kadınların yüksek öğrenimli olmaları, bu geleneksel yaptırım ve

insanlık dışı uygulamanın kaldırılması için yeterli değildir. Bu gibi konularda, özellikle kitle iletişim araçları vasıtasıyla halkın bilinçlendirilmesi gerekmektedir(36).

Öte yandan, yoksulluk Hint kadınının toplumsal konumunu yükseltebilme yönündeki her türlü çabaya karşı önemli bir engeldir. Bu toplumda halkın büyük bir kesimi, çok az gelire sahiptir. Diğer toplumlarda belli bir aylık gelirin altında kalanlar için yoksul kavramı kullanılırken, Hint toplumu açısından yoksulluk, daha farklı bir tanım gerektirmektedir. "Karnını doyurduktan sonra, bir daha ne zaman yemek yiyeceği belli olmayan insan" biçimindeki tanım, herhalde bir abartma olmaz. Yoksulluk nedeniyle kırdan kente göç edenlerin -ki bunlar daha çok alt kastlara ve dokunulmazlar gibi kast dışı unsurlara mensup olanlardır- çoğunluğu ancak, karı-koca birlikte çalıştıklarında, kendilerini geçindirebilecek kadan gelire kavuşabilmektedir. Bu da onların iş bulabilme yönündeki şanslarına bağlıdır. Kente göç eden yoksul kadınlar inşaatlarda, yol yapımında, taş ocaklarında, temizlik işlerinde, yani genelde kadınlar için uygun olmayan ağır işlerde, çok az ücretle çalışmaktadırlar.

Yukarıda belirtilen olumsuzluklara rağmen yoksulluk, alt kastlar ve dokunulmazlar arasında kadın-erkek ilişkileri yönünden, toplumun diğer kesimlerine göre, daha eşitlikçi bir atmosfer yaratmıştır. Örneğin, Searle-Chaterjee tarafından Hinduların kutsal kenti Benares'te dokunulmaz süpürgeciler kasti üzerine gerçekleştirilen bir araştırmaya göre; kadınlar da erkeklerce yapılan sokakları temizleme işinde çalışmakta, fakat ev dışındaki bu rol değişimi, ev içindeki işlere de yansımaktadır. Bu kastın erkekleri de kadınları işteyken, çocukların bakımını üstlenmekte ve yemek yapmaktadırlar. Bu kasta mensup kadın ve erkekler arasındaki ilişkilerde gözlenen serbestlik ve eşitlik bir anlamda, ekonomik şartlardaki olumsuzluktan doğmaktadır(37).

Kadın ve erkek eşitliği ile ilgili çalışmalar Hindistan'da, İngiliz kolonyalizmi döneminde başlamışsa da, bu konudaki önemli gelişmeler bağımsızlıktan sonra elde edilmiştir. 1921 yılında, çocuk yaştaki kızların evliliğini yasaklayan kanun yürürlüğe girmiştir. Bağımsızlıktan sonra, kadın ve erkekler arasındaki ilişkilerde eşitlik sağlanması yolunda alınan önlemler arasında, 1955 yılında Hindu Medeni Kanunu'nun çıkarılması ve 1961 yılında

drahomayı yasaklayan kanunun yürürlüğe konması sayılabilir. Alınan önlemlerden bir diğeri de, genç kızlar arasında evlenme yaşının yükseltilmesidir(38). Hindistan'da kadın nüfusun eğitim imkanlarından giderek daha çok yararlanmaları sonucu, özellikle örgütlü işlerde çalışan kadınların oranı artış göstermektedir. Önceleri, kız çocuklarının kadın öğretmenler tarafından okutulması, kadın hastalıkların da kadın doktorlar tarafından muayene edilmesi gerektiği konusundaki geleneksel istekler, modern Hint toplumunda kadın öğretmen ve kadın doktorların niceliksel artışına neden olmuştur(39). Fakat, bugün de kadın nüfusun eğitim imkanlarından yararlanma oranı erkeklere göre daha azdır. Bugün, Hindistan'da kız çocuklarının ilkokula kaydolma oranının erkek çocuklardan % 30 daha az olduğu tesbit edilmiştir(40). Ayrıca, kast kuralları arasında önemli bir yeri olan kast içi evlenme geleneği, yerini kast dışı evlenmeye terk etmektedir(41). Ancak, bu değişmelerin hızı çok düşüktür. Çeşitli periyodiklerde çıkan evlenme ilanlarının çoğunda kast ve aylık gelirin özellikle belirtildiği görülmektedir. Üniversite öğrencilerinin eş seçimlerinin tahmini üzerine gerçekleştirilen bir araştırmada, öğrencilerden % 60.5'inin kendi kast grubu içinde bir tercihte bulunacağı anlaşılmaktadır. Araştırma kapsamına alınan öğrencilerden sadece % 12.5'i, eş seçimlerini kastın etkilemeyeceğini belirtmişlerdir. Aynı araştırmanın sonuçlarından, özellikle erkek öğrencilerin (% 65) eş seçiminde kastı ön planda tuttukları anlaşılmaktadır(42).

Sonuç olarak, Hint toplumunda göç, endüstrileşme, kentleşme, eğitimin yaygınlık kazanması gibi nedenlerle geleneksel yapıların değişime uğradığı anlaşılmaktadır. Toplumdaki değişmelerin hızı, çağın karakteristiği kabul edilen hızlı değişmelere göre daha yavaş seyretmektedir. Bu arada, bazı geleneksel yapıların fonksiyon değişikliğine uğramak suretiyle, modern Hindistan'da işlerliklerini sürdürdükleri anlaşılmaktadır. Geleneksel Hindu bileşik ailesi de bu değişmelerden etkilenmektedir. Bu değişimin yönünün çekirdek aileye doğru gerçekleştiği gözlenmektedir.

Toplumdaki kadın-erkek eşitsizliğinin giderilmesi konusunda da önemli başarılar sağlanmıştır. Kadınlar giderek artan bir oranda, modern toplumun meslekler arenasındaki yerlerini almaya başlamışlardır. Bağımsızlıktan önceki Hint toplumunda sadece mülkiyete sahip kadınlar oy kullanabilirken, bugün kadınlar

hem mülkiyet hem de oy kullanma haklarına kavuşmuşlardır. Kadınlar üzerindeki gelenek kökenli yaptırımların etkileri azalmıştır. Hint kadını, bağımsızlık mücadelesindeki kararlılığı ve aktif tutumu sayesinde, toplumda önemli bir güç olduğunu kanıtlamıştır. İndra Gandhi gibi istisna örneklerle o, evin dışında kalan işlerdeki yeteneğini de sergilemiştir.

Hint toplumunun bireyleri, birbirinin karşısı iki ayrı dünyanın deneyimlerine sahiptir. Bunlar, statik, din yönelimli, kast bağı ve aile merkezli geleneksel dünyaya karşılık, toplumsal gelişme ve ilerlemeye yönelmiş bireysel dinamiklerin rasyonel dünyasıdır. Hintli birey, günlük hayatında bu iki dünyanın birinden diğerine gidip gelmektedir. Örneğin, işinde batılı kıyafetler içinde ve rasyonel tutumlar sergilerken, evinde ise, geleneksel kıyafetleriyle Hinduizmin, kast sisteminin ve bileşik ailenin geleneksel dünyasında yaşamaktadır. Bu iki kutuplu toplumda en çok rahatsız olan kesim de üniversite gençliğidir. Gençler, bir yandan bireysel tercihlerinin gerçekleşmesi yönünde çaba sarfedip kast kurallarına karşı çıkmaktayken, diğer yandan da modern hayatın güçlükleri karşısında geleneksel çerenin desteğini istemektedir.

REFERANS NOTLARI

- 1) Kast sistemini meydana getiren dört ana kast, varna kavramıyla tanımlanmaktadır. Dört varnanın her biri kendi içerisinde hiyerarşik olarak sıralanmış pek çok alt kast grubuna sahiptir. Alt kastlar ise, Jati kavramıyla tanımlanmaktadır. J.H. Hutton, Caste in India, Delhi, Oxford University Press, 1986 (1946), s. 46-48.
- 2) Srinivas, M.N., Social Change in Modern India, New Delhi, Orient Longman Ltd., 1972 (1966), s. 136.
- 3) Temiz yiyecekler kavramı, Hint toplumunda kast sisteminin getirdiği sınırlamalara dayanan ve yemesine izin verilen yiyecekleri tanımlamaktadır. Kast grupları arasında hangi yiyeceklerin yenebileceği, hangilerinin yenmemesi gerektiği dini birtakım yaptırımlara konu olmuştur. Örneğin, ruh göçüne inanan Brahman, Ksatriya ve Vaişya kastlarına mensup olanlara et yemek yasaktır. David G. Mandelbaum, Society in India, Bombay, Popular Prakashan, 1972, 2 vols., s. 189-190.
- 4) Srinivas, M.N., a.g.e., 1972, s. 118-122.
- 5) Mandelbaum, David G., Society in India, Bombay, Popular Prakashan, 1972 (1970), 2 vols., s. 33.
- 6) Prabhu, P.H., Hindu Social Organization, Bombay, Popular Prakashan, 1979 (1940), s. 33
- 7) Drahma, doğru davranış anlamına gelmektedir. Bu kavramla ahlaki ve dini görevler bütünü kastedilmektedir. M.N. Srinivas, Caste in India -and Other Essays-, Bombay, Media Promoters and Publishers Ltd., 1986 (1962), s. 150-151.
- 8) Kapadia, K.M., Marriage and Family in India, Calcutta, Oxford University Press, 1986(1955), s. 167.
- 9) Kapadia, K.M., a.g.e., 1986, s. 169-170.
- 10) Mandelbaum, David G., a.g.e., 1972, s. 33-34.
- 11) Mandelbaum, David G., a.g.e., 1972, s. 37-39.
- 12) Prabhu, P.H. a.g.e., 1979, s. 217-224

- 13) Mandelbaum, David G., a.g.e., 1972, s. 41-42.
- 14) Kapadia, K.M., a.g.e., 1986, s. 309.
- 15) Mandelbaum, David G., a.g.e., 1972, s. 50.
- 16) Mandelbaum, David G., a.g.e., 1972, s. 49-50.
- 17) Mandelbaum, David G., a.g.e., 1972, s. 51.
- 18) Mandelbaum, David G., a.g.e., 1972, s. 51.
- 19) Srinivas, M.N., The Changing Position of Indian Women, New Delhi, Oxford University Press, 1978, s. 7.
- 20) Kapadia, K.M., a.g.e., 1986, s. 183-187.
- 21) Srinivas, M.N., a.g.e., 1978, s.25
- 22) Srinivas, M.N., Some Reflections on Dowry, New Delhi, Oxford University Press, 1984, s. 8-13.
- 23) Srinivas, M.N., a.g.e., 1984, s. 8-9.
- 24) Kapadia, K.M., a.g.e., 1986, s. 180-182.
- 25) Mandelbaum, David G., a.g.e., 1972, s. 48-50.
- 26) Mandelbaum, David G., a.g.e., 1972, s. 54-55.
- 27) Mandelbaum, David G., a.g.e., 1972, s. 55-56.
- 28) Drahoma, evlenecek genç kızın ailesinin damat olacak kişinin ailesine verdiği para, mücevherat, mobilya, değerli kumaşlar ve elektronik cihazlar v.s. gibi uygulamaları tanımlayan bir kavramdır. M.N., Srinivas, Some Reflections on Dowry, New Delhi, Oxford University Press, 1984.
- 29) Kapadia, K.M., a.g.e., 1986, s. 269-272.
- 30) Srinivas, M.N., a.g.e., 1984, s.7.
- 31) Srinivas, M.N., a.g.e., 1984, s.29-32.
- 32) Dubois, Abbe J.A., Hindu Manners, Customs and Ceremonies, Translated from French by Henry K. Beauchamp, New Delhi, Asian Educational Services, 1986 (1906), s. 350-355.

- 33) Singer, Milton, "The Modernization of Religious Beliefs", in *Modernization: The Dynamics of Growth*, Ed. by. Myron Wiener, Washington, Voice of America, Forum Series, 1977 (1967), s. 61-65.
- 34) Sati; kocası ölen kadının, kocasının yakıldığı ateşe kendini diri diri atarak hayatına son vermesi durumunu tanımlayan bir kavramdır. Bu amaçla düzenlenen törenlere de sati töreni adı verilmektedir. Dubois, Abbe J.A., *Hindu Manners, Customs and Ceremonies*, Translated from French by Henry K. Beauchamp, New Delhi, Asian Educational Services, 1986 (1906), s. 350-355.
- 35) Dubois, Abbe J.A., a.g.e., 1986, s. 355-367.
- 36) -"Dowry Drove them to Death", in *The Times of India*, February 6, 1988.
- "A Matter of Shame", in *The Hindustan Times*, September 18, 1987.
- "Festive Chunri Veils Monstrous Deed", *The Hindustan Times*, September 12, 17, 1987.
- "The sati Stand off", *Forntline*, vols, Wob, April 16-29, 1988.
- 37) Searle-Chatterjee, M., *Revesible Sex Roles -The Special Case of Benares Sweepers-*, Oxford, Pergamon Press Ltd., 1981, s. 5-42.
- 38) Kapadia, K.M., a.g.e., 1986, s. 153-166
- 39) Srinivas, M.N., a.g.e., 1978, s. 28
- 40) Bardhan, K., *Women Workers in South Asia : Employment Problems and Policies in the Context of the Poverty Target Groups Approach*, New Delhi, ILO/ARTEP, 1987, s. 6.
- 41) Leonard, Karen "The Lack of Sex Differences in Declining Endogamy in Hyderabad, India", *Journal of Anthropological Research*, vol. 38, No. 4, Winter 1982, s. 351-362.
- 42) Ghurye, G.S., *Caste and Race in India*, Bombay, Popular Prakashan, 1969 (1932), s. 453-454.